

ПРИСВЯЧЕНО ВИДАТНОМУ ХІМІКУ

Міжнародний науковий симпозіум з нагоди 100-річчя від дня народження академіка О.В. Кірсанова (Київ, 21—23 серпня 2002 р.)

Міжнародний симпозіум, що відбувся в Інституті органічної хімії НАН України, був приурочений до 100-ї річниці від дня народження О.В. Кірсанова (1901—1992) — всесвітньо відомого вченого в галузі хімії фосфоро- і сіркоорганічних сполук, доктора хімічних наук, професора, академіка Національної академії наук України, Заслуженого діяча науки і техніки України, лауреата Ленінської премії в галузі науки, лауреата Золотої медалі № 1 ім. Д.І. Менделєєва, засновника наукової школи хіміків-елементоорганіків в Україні. Понад 35 років Олександр Васильович був наставником та натхненником цієї школи.

Представницьке зібрання вчених відкрив віце-президент Національної академії наук України академік НАН України В.Д. Походенко. У вступному слові він підкреслив значення величезного внеску, що його зробив у вітчизняну і світову науку академік О.В. Кірсанов як учений, педагог, вихователь плеяди видатних українських вчених-хіміків. В.Д. Походенко зачитав привітання учасникам симпозіуму від президента НАН України академіка НАН України Б.Є. Патона, який дав високу оцінку науковій спадщині О.В. Кірсанова, побажав учасникам симпозіуму натхненної та плідної праці.

Директор Інституту органічної хімії (ІОХ) НАН України академік НАН України М.О. Лозинський відкрив наукову сесію симпозіуму доповіддю, в якій розповів про життєвий і творчий шлях О.В. Кірсанова, історію становлення його як вченого і педагога, про його фундаментальні здобутки в галузі органічної та елементоорганічної хімії, що увійшли до скарбниці світової науки і зробили ім'я видатного вченого добре знаним далеко за межами нашої держави.

На адресу симпозіуму надійшли вітання від керівників багатьох наукових установ та закладів, які свого часу тісно співпрацювали з О.В. Кірсановим. Серед них — директор Інституту біоорганічної хімії і нафтохімії НАН України академік НАН України В.П. Кухар, директор Інституту надтвердих матеріалів НАН України академік НАН України М.В. Новиков; директор Інституту органічної і фізичної хімії ім. Б.О. Арбузова член-кореспондент РАН О.Г. Синяшин, професор М.А. Пудовик (обидва — Росія); німецькі колеги — професори Х. Вільнер, Х.-Й. Фрон, П. Сарторі, Е. Ніке, Г.-В. Рошенталлер, В. Шоллер, доктор М. Ігнат'єв; керівники компанії Bayer Crop Science доктор Уве Доллер та доктор Томас Зейтц (Німеччина); Посол України в Соціалістичній Республіці В'єтнам Р.М. Білодід; голова представництва компанії Du Pont Crop Protection в Україні С. Завадський.

У роботі симпозіуму взяли участь понад 120 делегатів, з яких 14 прибули до Києва з країн далекого зарубіжжя: Італії, Німеччини, Польщі, Франції. Російська Федерація була представлена 10 вченими з Казані, Москви, Санкт-Петербурга. Українські учасники симпозіуму репрезентували 15 науково-дослідних установ, вищих навчальних закладів, фірм, компаній і науково-виробничих центрів з Києва, Дніпропетровська, Житомира,

Львова та інших міст України, де й сьогодні проводяться наукові дослідження в галузі синтезу фосforo- і сіркоорганічних сполук, вивчаються їх будова та реакційна здатність.

Учасники засідань, що тривали впродовж трьох днів, заслухали 37 усних доповідей з основних фундаментальних напрямів сучасної фосforo- та сіркоорганічної хімії, фундатором яких був О.В. Кірсанов. Для стендової сесії надійшло 67 повідомлень.

Міжнародний симпозиум засвідчив жвавий інтерес світової наукової спільноти до досліджень з тих напрямів органічної хімії, в яких плідно працював академік О.В. Кірсанов і які сьогодні успішно продовжують розвиватися у багатьох наукових центрах України та інших держав.

Велику зацікавленість викликали доповіді академіків Польської академії наук Мар'яна Миколайчика та Яна Михальського, професорів Марії Михальської і Яцека Млоховського про найновіші досягнення польських дослідників у галузі фосforoорганічної хімії та хімії сірковмісних сполук.

Професор Паоло Фіноккьяро з Італії розповів про актуальні дослідження оптично активних циклічних фосфоромісних сполук, а професор Фолькер Бьомер з Німеччини — про способи розв'язання такої важливої екологічної проблеми, якою є проблема утилізації радіоактивних відходів. Обидва доповідачі підкреслили, що значна частина цих робіт виконувалась у співдружності з ученими ІОХ НАН України.

Жваву дискусію викликала доповідь професора Герберта Рескі з Німеччини про дещо незвичний погляд хіміка-дослідника на алюміній як аналог вуглецю.

Цікаві хімічні перетворення на основі нових перегрупувань стали темою доповіді члена-кореспондента НАН України Ю.Г. Гололобова (Інститут елементоорганічних сполук РАН, Москва). Доктор хімічних наук Е.А. Ішмаєва та Р.А. Черкасов з Казані яскраво висвітлили багатогранне і глибоке майже півстолітнє співробітництво казанської та київської шкіл хіміків-елементоорганіків, започатковане корифеями вітчизняної науки — академіками Б.О. Арбузовим і О.В. Кірсановим.

На особливу увагу заслуговує доповідь професора Ентоні Колемана з Франції, який зробив огляд дослідницьких робіт останніх років з хімії каліксаренів. Помітне місце у цих розробках посідають дослідження, здійснювані в ІОХ НАН України під керівництвом доктора хімічних наук В.І. Кальченка.

Провідні вчені Інституту органічної хімії НАН України доктори хімічних наук Л.М. Ягупольський, О.М. Пінчук, В.І. Кальченко, Ю.Г. Шермолевич, А.Д. Синиця, Е.С. Козлов та Інституту біоорганічної хімії і нафтохімії НАН України доктори хімічних наук Б.С. Драч, О.І. Колодяжний розповіли про нові наукові розробки, в яких розвинуто ідеї, висловлені свого часу О.В. Кірсановим.

Дослідження видатного вченого знайшли в сучасних умовах своє продовження, розширення та поглиблення в Інституті органічної хімії НАН України практично за всіма напрямками. Це, передусім, оригінальні роботи з вивчення реакційної здатності фосforo- та сіркоорганічних сполук, що відкривають можливості нестандартних підходів до синтезу нових класів і типів цих сполук; теоретичні та практичні дослідження в галузі молекулярного дизайну нових сполук і вивчення специфіки їх електронної будови; нові, нетрадиційні підходи до синтезу найрізноманітніших гетероциклічних структур — базових сполук для одержання нових біологічно активних речовин та лікарських і

ветеринарних препаратів на їх основі, створенню яких багато сил та енергії віддавав О.В. Кірсанов; досягнення у супрамолекулярній хімії, насамперед у галузі синтезу фосфоровмісних каліксаренів, у тому числі хіральных, що відкриває шлях до розробки нових комплексоутворювачів, над створенням яких Олександр Васильович багато працював ще в 60—80-х роках минулого століття; інтенсивні дослідження органічних фторовмісних сполук сірки та їх похідних, вивчення яких за життя вченого тільки починалось.

Симпозіум, присвячений пам'яті академіка О.В. Кірсанова, став справді визначною подією не тільки для науковців-хіміків України, а й для всієї міжнародної наукової спільноти. Доповіді, заслухані в ході засідань, засвідчили, що наукові здобутки академіка О.В. Кірсанова, його ідеї, педагогічні і методологічні принципи у проведенні та організації наукових досліджень сьогодні успішно розвиваються завдяки зусиллям обдарованих послідовників видатного вченого.

М. ЛОЗИНСЬКИЙ,
академік НАН України,
директор Інституту органічної хімії
НАН України,
голова Організаційного комітету
Міжнародного симпозіуму